

Ebavõrdsuse uurija David B. Grusky

Mai Vöörmann

Eesti Rahvusraamatukogu parlamendiinfo keskuse infospetsialist

David B. Grusky on Ameerika Ühendriikide maineka Stanfordini Ülikooli sotsioloogiaprofessor ning vaesuse ja ebavõrdsuse keskuse juhataja. Nii magistri- (1983) kui ka doktorikraadi (1987) sotsioloogias omandas ta Wisconsinis Ülikoolis (Madison). Stanfordini Ülikoolis töötab ta 1988. aastast, algul dotsendina, praegu professorina.

2005. aastal omistati Gruskyle ja Maria Charlesile raamatu „Occupational Ghettos: The Worldwide Segregation of Women and Men” eest mainekas Max Weberi auhind.

Oma eluloos tõstab Grusky esile ligikaudu sada üksi või kaasautorluses kirjutatud artiklit ja kakskümmend raamatut, ta on toimetanud hulgaliselt mitmesuguseid väljaandeid ning teinud ettekandeid ja uurimisprojekte.

Mitmed Grusky raamatud kuuluvad meiegi ülikoolide sotsioloogiaüliõpilaste põhivaramusse, näiteks 1994. aastal esimest korda välja antud „Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective” (3. trükk 2008).

Grusky uurimisvaldkond sotsioloogias on sotsiaalse kihistumise, ebavõrdsuse ja vaesuse probleemid, põhitähelepanu on koondunud ebavõrdsuse allikatele, tüüpidele ja muutustele. Ta on formuleerinud oma uurimisküsimused järgmiselt:

- Miks on ebavõrdsus viimase 30 aasta jooksul nii märkimisväärselt kasvanud?
- Kas sissetulekute ebavõrdsuse kasv toob kaasa inimeste võimaluste ahenemise ja sotsiaalse mobiilsuse vähenemise ühiskonnas?
- Kas ebavõrdsuse kasv võib viia n-õ suure klassi kujunemiseni, millest sotsioloogid on kaua rääkinud, või tuleneb see tänapäeva tööturu iseärasustest, eelkõige ametikohtade detailsest struktuurist?
- Miks ei vähene sooline ebavõrdsus?
- Kuidas on majanduslangus mõjutanud vaesust ja ebavõrdsust ning kas kaotajad on ainult vaesuses olijad või tabab langus tugevalt ka keskklassi?
- Kuidas mõõta vaesust; kas selleks tuleb luua uus indikaatorite süsteem, mis sarnaneb tööhõivet ja töötust mõõtvate süsteemidega?

Grusky tähelepanu keskmes olevad teemad kajastuvad selgelt tema raamatute pealkirjades: „Poverty and Inequality” (2006), „Mobility and Inequality: Frontiers of Research from Sociology and Economics” (2006), „The Declining Significance of Gender” (2006), „The Inequality Puzzle” (2010) jt.

Eesti Rahvusraamatukogust võib huviline leida kaks David B. Grusky viimati avaldatud teost: „The New Gilded Age: The Critical Inequality Debates of Our Time” (2012, Stanfordini Ülikool, kaastoimetaja Tamar Kri-cheli-Katz) ning koos Doug McAdami, Rob Reichi ja Debra Satziga koostatud „Occupy the Future” (2013, Massachusettsi Tehnoloogiainstituut). Mõlemaist leiab teistegi väljapaistvate teadlaste nagu Peter Singeri, Solomon Polacheki, Francine D. Blau, Kenneth J. Arrow, David D. Laitini artikleid. Raamatud on kirjutatud üldarusaadavalt, mis teeb neist huvitava lugemismaterjali kõigile, kes soovivad teada, miks ebavõrdsus on kasvanud, kus on selle juured ja milline on tulevik.

Küsimusele, miks just nüüd on kasvanud avalikkuses huvi vaesuse ja ebavõrdsuse -küsimuste vastu, vastavad raamatu „The New Gilded Age” koostajad järgmiselt:

- 1) finantskriis ja sellele järgnenud majandussurutis on viinud tõdemuseni, et -andekusest ja töökusest hoolimata jäävad ka parimatest parimad tööta;

2) vähemalt mõned tippjuhid on lõiganud kriisist kasu, ehkki nende ettevõtete tulemused on olnud kesised.

Silmas tasub pidada veel üht fakti: kui 1985. aastal arvas ligikaudu kolmandik ameeriklastest, et sissetulekute erinevuste vähendamine on valitsuse kohustus, siis praeguseks on nende osakaal kasvanud üle poole. Ilmselt just seetõttu on raamatus ka peatükk, mis on sõnastatud küsimusena „Kas kasvavale ebavõrdsusele on olemas poliitiline lahendus?”.

Üldjoontes koondab raamat tähelepanu viiele probleemile ning lahkab neid eri teadusharude (sotsioloogia, filosoofia, majandusteadus, poliitikateadus) aspektist:

- 1) kas suhteliselt jõukad peaksid jagama oma jõukust teiste, vähem õnnelikega;
- 2) kas majanduslik ebavõrdsus loob stiimuleid edasipürgimiseks ja suurendab nii sisemajanduse kogutoodangut;
- 3) kas sissetulekute ebavõrdsuse kiire kasv oli tingitud poliitilistest otsustest või pigem mittepoliitilistest turujõududest;
- 4) kas naiste ja meeste palgalõhe võib olla tingitud tööandjate diskrimineerivast käitumisest;
- 5) kas rassiline jaotus jääb ka tulevikus põhiliseks.

Eelkõige toetatakse USA andmetele, mis aga ei tähenda, et eeltoodud küsimused ei oleks aktuaalsed teistes riikides, sealhulgas Eestis.

Kõiki artikleid ei ole võimalik siin avada ega refereerida. Loodan, et Eestiski pakuvad huvi Richard B. Freemani (Harvardi Ülikool) vastused ülimalt intrigeerivale küsimusele, kui palju ebavõrdsust me vajame.

Freeman selgitab, et ebavõrdsus on nagu kahe näoga Janus, mis ühelt poolt loob -motivatsiooni suuremateks pingutusteks (rohkemaks toodanguks), teiselt poolt tekitab erinevusi elustandardis, mida paljud peavad ebaõiglaseks. Paraku loob ebavõrdsus motivatsiooni ainult teatud punktiini – kogu-toodangut maksimeeriva tasemeni, sealt edasi toodang väheneb. Sotsiaalselt ideaalne ebavõrdsuse tase peaks olema kogutoodangut maksimeerivast tasemest madalam. Freeman soovib otsustajatel silmas pidada, et poliitika, mis vähendab miljonäride sissetulekut 100 mln USA dollari võrra, kuid suurendab tavatöötajate sissetulekuid *summa summarum* 90 mln USA dollari võrra, vähendades samas sisemajanduse kogutoodangut 10 mln võrra, on sotsiaalselt enam soovitatav kui see, mis suurendab miljonäride sissetulekuid 100 mln võrra tavatöötajate kaotatud 90 mln arvel, kuigi sisemajanduse kogutoodang kasvaks 10 mln USA dollari võrra.

Sama huvitav on ka „Occupy the Future”, mille pealkiri tõukub 2011. aasta sügisel alguse saanud protestiliikumisest Occupy Wall Street. Raamatu autorite arvates tõstas liikumine uusi küsimusi demokraatia ja ebavõrdsuse suhetest USA-s, sealhulgas olulisima küsimuse: kas ebavõrdsuse suurenemine seab ohtu Ameerika ühiskonna põhiprintsiipide ja ameerikaliku unistuse realiseerimise?

Küsimus, kui demokraatlik on ühiskond, mida iseloomustab suur ebavõrdsus ja milleni võib viia ebavõrdsuse suurenemine ning sotsiaalse mobiilsuse vähenemine ühiskonnas, on aktuaalne praegu ka meil, seepärast võiks ja peaks Gruskylt ja tema kaasautorite teoseid lugema kõik, kes neil teemadel sõna võtavad, veelgi enam need, kes otsuseid langetavad. Need raamatud avavad taustu ja näitavad ühiskonna toimimise mehhanisme.